

ทฤษฎีในการปรับปรุงรักษาอารวัดในวัด

๑๑

นายธนิต อยู่โพธิ์

อธิบดีกรมศิลปากร

พร้อมด้วยแบบพระอุโบสถมณฑลพายัพ ก.จ.และค.

กรมศิลปากร

พิมพ์ถวายพระภิกษุและสามเณร

ซึ่งเจ้าสมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ในเทศกาลเข้าพรรษา

พ.ศ. ๒๕๐๗

ทฤษฎีในการปรับปรุงรักษาวัตถุในวัด

ของ

นายธนิต อยู่โพธิ์

อธิบดีกรมศิลปากร

บรรยายถวายพระคณาธิการทั่วพระราชอาณาจักร

ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา พระนคร

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

พร้อมด้วยแบบพระอุโบสถมาตรฐาน แบบ ก. ข. และ ค.

กรมศิลปากรจัดพิมพ์ในเทศกาลเข้าพรรษา

พ.ศ. ๒๕๐๗

จำนวน ๑๕,๐๐๐ ฉบับ

คำนำ

ในฤกษ์เทศกาลเข้าพรรษาทุกปี กรมศิลปากรมีประเพณี
จัดเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ให้พระภิกษุและ
สามเณรเข้าชมเป็นประจำปี ในวันแรม ๔ ค่ำและแรม ๕ ค่ำ
เดือน ๘ ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ นี้ ตรงกับวันที่ ๒๘ และ ๒๙
กรกฎาคม และในโอกาสนี้ได้เคยเลือกหาเรื่องที่เป็นสารคดี
จัดพิมพ์ถวายเป็นบรรณาการด้วย ในปีนี้ได้ตกลงเลือกเรื่อง
“ทฤษฎีในการปรับปรุงรักษาวัดวาอาราม” ซึ่งข้าพเจ้าได้
บรรยายถวายพระคณาธิการทั่วพระราชอาณาจักร ณ ศาลา
อบรมสงฆ์ วัดสามพระยา พระนคร เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๖
พฤศจิกายน ๒๕๐๔ มาจัดพิมพ์ถวายเป็นบรรณาการ และ
เนื่องจากข้าพเจ้าได้กล่าวปวารณาไว้ในคำบรรยายหน้า ๒๗ ว่า
กรมศิลปากรมีแบบพระอุโบสถมาตรฐานอยู่ ถ้าท่านองค์ใดต้อง
การ ก็ยินดีจัดถวาย เมื่อบรรยายจบแล้วก็มีพระเถระหลาย
รูปบอกแจ้งความจำนง ซึ่งต่อมาข้าพเจ้าได้ขอให้ช่างศิลปใน
กรมศิลปากรเขียนถวายไปหลายรายแล้ว ในการจัดพิมพ์หนังสือ

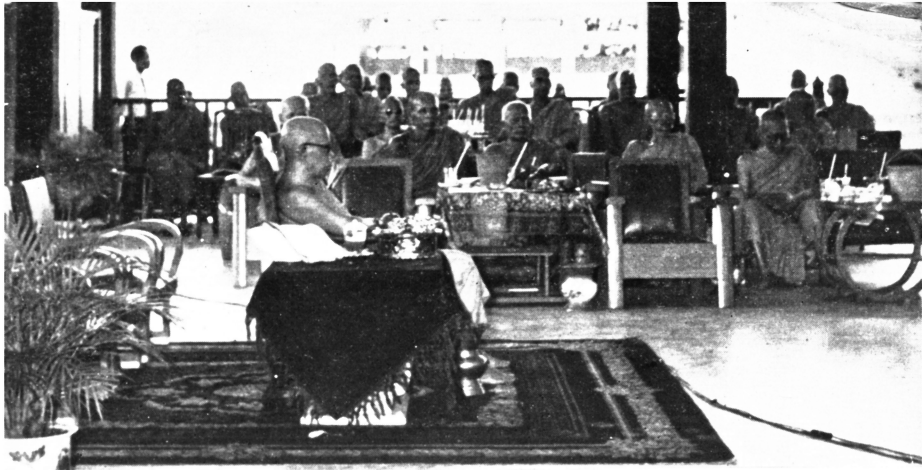
เล่มนี้ จึงนำเอาแบบพระอุโบสถมาตรฐานที่เคยจัดทำไว้มาตีพิมพ์ไว้ท้ายเล่ม ด้วยหวังว่า คงจะเป็นกุศลสาธารณะประโยชน์และท่านผู้รับก็คงจะพอใจ

ขออนุโมทนาในกุศลกาลทาน ซึ่งบรรดาท่านพุทธศาสนิกชน นับแต่ ฯพณ ฯนายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิง ท่านรัฐมนตรีและคุณหญิง ท่านเจ้าของ ผู้จัดการ ห้างร้าน บริษัท องค์กร และท่านสาธุชนทั้งหลาย ซึ่งได้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ น้ำอัฐม เครื่องดื่ม ยาสูบ ยารักษาโรค และกับปียภัณฑ์อื่น ๆ ส่งมาให้กรมศิลปากร จัดสิ่งซึ่งเป็นสุขบริโภค ถวายแก่พระภิกษุสามเณรที่เข้าสมาธิพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในเทศกาลเข้าพรรษา ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ นี้ ขอทุกท่านจงประสบแต่สิ่งมิ่งมงคล สมบูรณ์พูนผลด้วยจตุรพิชพร ตลอดกาลนาน เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๐๗

สมเด็จพระสังฆราช วัดเบญจมบพิตรฯ ประทับทรงฟังคำบรรยาย
(ล่าง) นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร บรรยาย
“ทฤษฎีในการปรับปรุงรักษาวัดราษฎร์ในวัด”

ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา พระนคร
เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

พระปรางค์วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี

ทฤษฎีในการปรับปรุงรักษาอารวัดในวัด

บรรยายถวายพระคณาธิการทั่วพระราชอาณาจักร

ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดลำนพระยา พระนคร

เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

ขอประทานกราบทูลทรงทราบฝ่าพระบาท*

กราบเรียนพระคุณเจ้าที่เคารพอย่างสูง

วันนี้กระผมได้รับมอบให้มาบรรยายเรื่องการปรับปรุงวัด
ที่เกี่ยวกับงานของกรมศิลปากร ความจริง งานที่เกี่ยวกับวัด
และกรมศิลปากรนี้ โดยปกติ ก็มีคาบเกี่ยวและสัมพันธ์กันอยู่
ตลอดมา โดยเฉพาะตัวกระผมเอง มิใช่จะคาบเกี่ยวสัมพันธ์
แต่เฉพาะงานเท่านั้น กระผมเองคาบเกี่ยวและเกี่ยวพันกับ
พระคุณเจ้าอยู่เป็นอันมาก และที่มาพูดกราบเรียนพระคุณเจ้า
วันนี้ กระผมเองก็รู้สึกว่ายู่ในฐานะที่พูดลำบาก เพราะเหตุว่า
กระผมมองไปแล้วก็เห็นแต่ล้นครุบาอาจารย์อยู่หลายท่าน ซึ่ง
เป็นผู้ที่ให้การศึกษาให้ความรู้จนมีสติปัญญาที่จะมาพูด และมา

* ในชั่วโมงบรรยายนี้ พอดี สมเด็จพระสังฆราช วัดเบญจมบพิตรฯ เสด็จมา
ประทับทรงสดับอยู่ด้วย

พูดเป็นเชิงบรรยายในศาลาอบรมนี้ กระผมขอแต่เพียงกราบ
เรียนว่า กระผมไม่ได้มาอบรม กระผมมาแล้วถึงงานที่ประสบ
มาในการดำเนินงานที่กรมศิลปากร และเมื่อดำเนินงานมา
อย่างไร ก็นำมาเล่าถวาย เมื่อพระองค์เจ้าฟ้างสดแล้ว จะมี
อะไรที่เป็นประโยชน์พอนำเอาไปเป็นเครื่องประกอบสำหรับ
ที่จะบริหารงานของพระองค์เจ้าต่อไปนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ในฐานะที่กระผมเป็นเด็กวัดมาก่อน เมื่อออกมาสู่โลกภาย
นอกกำแพงวัด ก็มาได้ยินได้ฟัง ได้เห็นอะไร ๆ หลายอย่าง
ซึ่งคนภายนอกเขาพูดถึงวัด แต่ที่จะนำเอามาพูดในวันนี้เป็น
แต่เพียงบางสิ่งบางอย่าง เรื่องเกี่ยวกับขรรวาสมองดูพระนั้น
มีอยู่ ๒ จำพวก จำพวกหนึ่ง พวกที่คุ้นเคยกับวัดใกล้ชิดกับวัด
เช่นอย่างพวกกระผม หรืออุบาสกอุบาสิกาที่ใกล้ชิดกับวัด
ก็เห็นพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะอย่างที่ควรเคารพนับถือ ในทาง
ปฏิบัติทางพระธรรมวินัยหรือผู้ทรงศีลอันดี ส่วนผู้ที่ไม่เคย
เข้าวัด หรือนาน ๆ เข้าวัด หรือนับถือพระโดยที่ไม่ได้ศึกษา
ใกล้ชิดกับพระนั้น มักจะมองเห็นพระภิกษุสงฆ์ ขอประทานโทษ
เป็นเทวดา จำพวกนี้ทำให้พระอยู่ในฐานะลำบาก เกือบจะว่า
พระที่เขามองเห็นและยกไว้ในที่สูงสุดนั้นทำอะไรต้องดีหมดทุก
อย่าง ถ้าไปเห็นอะไรบกพร่องขึ้นก็มักจะนำมาบ่นเสียอกเสียใจ
บ่นด้วยความโหม่นสัวว่า พระไม่น่าจะเป็นอย่างนั้น ยกตัวอย่าง

ง่าย ๆ เช่นเป็นต้นว่า ถ้าพระจะคุยอย่างเป็นกันเองกับอบาสิกา
บ้าง ซึ่งกระผมเข้าใจว่าไม่ได้เกี่ยวกับในเรื่องชู้สาว แต่ว่าผู้ฟัง
เห็นเป็นอย่างนั้น เขาก็เสียใจแล้วก็มาบ่นว่า ไม่น่าจะเป็น
อย่างนั้น เสียแรงผมนับถือ อะไรอย่างนี้เป็นต้น พวกนี้เป็น
อันตรายมาก เพราะว่าไปมองเห็นพระเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาด ไม่
ใช่พระไปจากฆราวาส นี่เป็นข้อที่กระผมคิดว่าทางพระหรือทาง
ศาสนาควรจะให้ความเข้าใจ เพราะมีคนจำพวกอย่างนี้อยู่
เป็นจำนวนมาก แต่ว่าจำพวกที่คุ้นเคยกับวัดเคยเป็นลูกศิษย์
รับใช้และติดต่อกับวัดเสมอ พวกนั้นก็เห็นพระอย่างที่ควร
เคารพกราบไหว้อย่างธรรมดาสามัญ ผิดบ้างพลั้งบ้างอะไร
หรือเห็นว่าอะไรบกพร่อง ก็อภัยและยังคงกราบไหว้เคารพอยู่
อย่างเดิม ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง นี่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการรู้สึก
นึกเห็นของฆราวาส ซึ่งมองเห็นพระไปในบางแง่

ที่นี้กระผมขอวกเข้ามาในเรื่องงานในหน้าที่ของกรม
ศิลปากร งานในหน้าที่ของกรมศิลปากร โดยปกติก็มีเกี่ยว
ข้องกับวัด เพราะเหตุว่าเป็นงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาถาวร
วัตถุซึ่งเป็นโบราณสถาน หรือเป็นศิลปวัตถุ โดยปกติก็ย่อมมี
อยู่ในวัดวาอาราม ถึงจะมีอยู่นอกวัดวาอารามบ้างก็เป็นวัดร้าง
คือเคยเป็นวัดอยู่นั่นเอง ซึ่งอยู่ในที่เปลี่ยวบ้าง ที่ป่าบ้าง วัดร้าง
เหล่านั้น โบราณวัตถุหรือถาวรวัตถุเหล่านั้น ถ้าพิจารณาในแง่

ของกรมศิลปากรแล้ว ถือว่าเป็นของมีค่า ทางเป็นประวัติศาสตร์ เป็นแบบอย่างศิลป และมีเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณคดี เช่นมีตำนานเก่าแก่ ประวัติศาสตร์กิตติ แบบอย่างศิลปกิตติ เรื่องเก่าแก่ที่เป็นโบราณคดีกิตติ เป็นเรื่องเกี่ยวพันกับความเป็นอยู่ของชนชาวไทยในอดีต หรือมนุษย์ซึ่งอยู่บนผืนแผ่นดินไทยในอดีต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา เมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาในทางประวัติศาสตร์ แบบอย่างศิลป และโบราณคดีอย่างนี้ ก็ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้เราารู้ได้เห็น ช่วยให้เราได้รู้ได้ทราบถึงความเป็นไปในอดีต โดยอาศัยถาวรวัตถุ นั้น ๆ ถาวรวัตถุที่เป็นหลักของวัดและที่อยู่ในความเอาใจใส่เฟื่องเลี้ยงของกรมศิลปากร ถ้าจะจำแนกออกก็คงจะเป็นอย่างนี้ ถาวรวัตถุที่เป็นหลักและมีอยู่ในวัด ก็มีโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ พระสถูปเจดีย์หรือพระปรางค์ หอระฆัง หอไตร ต้นพระศรีมหาโพธิ์ และที่เป็นส่วนประกอบก็คือกุฏิที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร สิ่งเหล่านี้เป็นหลักของวัด แต่มิใช่หมายความว่าทุก ๆ วัดจะต้องมีถาวรวัตถุดังกล่าวเหล่านี้ครบหมด บางแห่งก็มีโบสถ์ ไม่มีวิหาร มีโบสถ์ มีพระเจดีย์ แต่ถ้าเป็นวัดสร้างใหม่ก็ยังไม่มียโบสถ์ แต่วัดสร้างใหม่ โดยปกติยังไม่เน้นเรื่องในหน้าที่ของกรมศิลปากร เพราะเป็นของใหม่ที่กรมศิลปากรเกี่ยวข้องโดยเฉพาะก็แต่ที่เป็นของเก่า และเป็น

ภาพปริศนาธรรม

จิตรกรรมฝาผนัง

ในพระอุโบสถวัดโพธิ์บางโอ

จังหวัดนนทบุรี

(บน) เป็นภาพบุคคลา-

ธิฐาน ออกศลมุลทั้งสาม

โลหะ โตสะ โมหะ

คือ ผู้ถืออาวุธ ๓ คน

ส่วนคนยืนกลาง

(ไม่มีอาวุธ)

คือกัลปไตรพหูออกบวช

(ล่าง)

ภาพบุคคลาธิฐาน

แสดงถึงกัลปไตร

เห็นชั้นที่ ๕ คือ

รูป เวทนา สัญญา

สังขาร วิญญาณ

เป็นภยแล้วออกบวช

ในภาพตอนบน

เขียนไว้ว่า

“หนีบุญชั้นที่ ๕”

และตอนล่างเขียนว่า

“เห็นสงสาร

ตั้งเรือนอันไฟไหม้”

ภาพมารวิชัย จิตรกรรมฝาผนัง ในพระอุโบสถวัดสุทัศน์ดาราม จังหวัดธนบุรี

ของที่มีมานาน ซึ่งเรียกว่า โบราณสถานหรือโบราณวัตถุ การก่อสร้างถาวรวัตถุเหล่านี้ โดยปกติ ท่านผู้ที่ก่อสร้างย่อมก่อสร้างโดยมีระเบียบ วางระเบียบวางผังไว้โดยถูกต้อง เช่น เป็นต้นว่า ถ้าเป็นวัดที่สร้างริมน้ำ ก็มักจะหันหน้าโบสถ์ ศาลาการเปรียญและวิหารออกไปทางริมน้ำ หรือว่าถ้าเป็นบนบก ก็มักจะหันออกไปสู่ด้านทางเดินทางถนน และตอนหน้าของโบสถ์วิหารและศาลาการเปรียญนี้ มักจะไม่มีสิ่งก่อสร้างอะไรที่ใหญ่โตซึ่งจะไปบังให้เสียความงาม นอกจากจะมีศาลาน้ำหรือศาลาหน้าวัด หรือมีต้นไม้ ต้นไม้โดยปกติก็เป็นต้นไม้ที่มีดอกและใบร่มรื่น พอผ่านเข้าไปที่หน้าวัด ผ่านเข้าไปในบริเวณวัดแล้ว ก็ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นแดนสงบ เมื่อกระผมยังอยู่ในวัดก็ไม่ว่ารู้สึกว่าการเป็นแดนสงบเท่าไรนัก คงจะเป็นเพราะอยู่มาตั้งแต่เล็กจนเคยชิน แต่เมื่อออกมาจากวัดแล้วมาหมกมุ่นอยู่กับโลกมาก ๆ ขึ้น ขอประทานโทษ ขอกราบเรียนว่าเมื่อออกมาต่อสู้ชีวิตในทางโลกจนเหน็ดเหนื่อยหลายยกหลายตอนและหลายปีเข้า เมื่อผ่านเข้าไปในวัดบางแห่งพาใจให้รู้สึกเยือกเย็นเห็นเป็นที่สุขกายสบายใจ เห็นเป็นแดนสงบ แต่เดี๋ยวนี้ ขอประทานโทษที่จะต้องกราบเรียนว่า เมื่อเข้าไปในวัดบางวัด เห็นเป็นที่เต็มไปด้วยธุรกิจการงาน ไม่เป็นแดนสงบ บางวัดที่เป็นอย่างนี้ส่วนใหญ่ไม่ใช่ว่าสมภารหรือเจ้าอธิการท่านไปสร้างความไม่

สงบขึ้น หามิได้ แต่ว่าโลกภายนอกซึ่งเต็มไปด้วยความไม่สงบ
เข้าไปเบียด เบียดเข้าไปจนกระทั่งวัดซึ่งเป็นแดนสงบก็กลายเป็น
ไม่สงบ กลายเป็นแดนแห่งความสับสนอลหม่าน วันหนึ่ง
ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการไปตรวจราชการ และ
ไปทางเรือ กระผมได้มีโอกาสติดตามท่านไปด้วย นั่งเรือไปตาม
ลำน้ำเจ้าพระยา มองเห็นสองฝั่งแม่น้ำสวยงามไปด้วยวัดวา
อาราม ซึ่งตั้งอยู่ริมสองฝั่ง โบสถ์ วิหาร พระปรางค์ พระเจดีย์
และลานวัด คุุสะอากราปริน ซึ่งอาจเป็นเพราะเวลาภายหลังที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระ
กฐินโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคที่วัดอรุณราชวราราม
ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสองฝั่งแม่น้ำของเรานี้ช่างราบรื่นงามตา
น่าสบายเหลือหลาย แต่พอเรือผ่านไปถึงหน้าวัดระฆัง มีพระ
ปรางค์องค์ใหญ่ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
กับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เคยทรงอธิบายไว้ว่า*
พระปรางค์ใหญ่ในวัดระฆังโฆสิตารามเป็นโบราณสถานที่สวย
งามมาก พระปรางค์องค์นั้นตั้งอยู่ที่หน้าโบสถ์ แต่น่าเสียดาย
ว่าลานวัดที่หน้าโบสถ์นั้นแคบเข้าไป เพราะมีโรงเรียนไปตั้งอยู่

* พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ตอนว่าด้วยถาวรวัตถุใน
วัดระฆังโฆสิตาราม

ถ้ามองดูตรง ๆ จากหน้าวัด ก็เห็นพระปรารักษ์ไม่เต็มองค์
ต้องเยื้องไปทางเหนือหน่อย การก่อสร้างโรงเรียนกับก่อสร้าง
วัดนี้ ความเป็นจริงก็มีระยะเวลาเก่าใหม่กว่ากัน ถ้าหากว่า
ปล่อยเป็นลานวัดอยู่ไม่ไปสร้างบังเสีย จะทำให้เห็นพระปรารักษ์
งดงาม แต่โรงเรียนนี้ก็ได้สร้างมาเสียแล้ว อย่างไรก็ตาม ที่วัด
ระฆังก็ยังนับว่าไม่บังมากเท่าไรนัก แต่ถ้าเราผ่านเข้าไปใน
คลองบางหลวง จะเห็นวัดวาอารามสองข้างฝั่งคลอง มีวัด
เก่าแก่โบราณ ล้วนแต่สร้างไว้สวยงาม ถึงแม้จะปรักหักพังบ้าง
ทรุดโทรมไปบ้าง ก็ยังน่าดูและมีอะไร ๆ ที่น่าชมหลายอย่าง
แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่เคยมีมาเก่าแก่ แต่หน้าวัดมักเต็ม
ไปด้วยธุรกิจ เต็มไปด้วยห้องแถวโกโรโกโสบังโบสถ์วิหารและ
ศาลาการเปรียญที่สร้างไว้อย่างสวยงาม จะเห็นโผล่ออกมาก็แต่
ศาลาน้ำ บางวัดศาลาน้ำก็ไม่โผล่ให้เห็น กลายเป็นสร้าง
ห้องแถวบังไปหมด ถ้าอยากจะดูความงามของวัดก็ต้องขึ้น
ไปอยู่บนบก และเป็นวัดที่เต็มไปด้วยการค้าหมด ไม่ทราบว่าจะ
หาความราบรื่นและสงบจากวัดเช่นนั้นได้อย่างไร นี่เป็น
เรื่องที่กระผมในฐานะที่เคยเป็นเด็กวัดมา และมาเกิดความรู้
สึกนึกคิดขึ้นก็นำเอาความรู้สึกนึกคิดตามที่เห็นนั้นมากราบ
เรียนถวาย

กระผมได้กราบเรียนมาข้างต้นแล้วว่า การก่อสร้างวัด
นี้ผู้สร้างย่อมกำหนดสร้างอย่างมีระเบียบ วางผังเข้าไว้ด้วยกัน
กำหนดว่าโบสถ์ควรจะต้องอยู่ตรงไหน วิหารควรจะตั้งอยู่
ตรงไหน ศาลาการเปรียญและพระสถูปเจดีย์หรือพระปรางค์
ควรจะอยู่ตรงไหน แต่แล้วความเจริญหรือความเบียดเสียด
ของบ้านเมืองก็เบียดเข้าไปในวัด เมื่อมีเบียดเข้าไป ก็ย่อมจะ
มีคนที่ไม่เจริญเข้าไปแทรกอยู่ในวัดด้วย ทำให้วัดขาดจากเป็น
แดนสงบไป นอกจากนั้น ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น
ไว้แต่ก่อน เขามักจะเขียนเป็นภาพไว้ตามผนังโบสถ์หรือ
วิหาร เรียกว่า ภาพจิตรกรรม ซึ่งทางกรมศิลปากรเรียกว่า
จิตรกรรมฝาผนัง ภาพที่เขียนเหล่านั้นเป็นภาพเกี่ยวกับ
เรื่องราวชาดกในพระพุทธศาสนา โดยมากก็เป็นเรื่อง
ทศชาติ หรือพุทธประวัติ จะมีแปลกที่เขียนเป็นชาดกห้าร้อย
ชาติอยู่ที่วัดเครือวัลย์ แต่บางแห่งท่านก็มีแนวคิดของท่าน
แปลกออกไปอย่างที่วัดโพธิ์บางโอ ในคลองบางกรวย แทนที่
จะเขียนเป็นเรื่องชาดก ท่านเขียนเป็นภาพปริศนาธรรมไว้ที่
ผนังด้านใน ข้างหนึ่งเขียนเป็นรูปองค์ ๑๓ ข้างหนึ่งเขียนเป็น
ปริศนาธรรม เป็นรูปบุคคลลักษณะฐาน คือเอาธรรมะไปสมมติ
เป็นบุคคล เป็นต้นว่า โลกะ โทษะ โมหะ ท่านก็
เขียนเป็นคนถือดาบ ๓ คน ข้างล่างจะพันกุหลาบที่ จะออก

บรรพชา หรือเขียนเบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ เป็นรูปคนถือดาบ เขียนเป็นเรื่อนแล้วก็มีไฟ
ติดลูกโพลงขึ้น มองเห็นชีวิตหรือสังสารวัฏประจุเรือนที่ถูก
ไฟไหม้ อะไรทำนองนั้น ไม่เขียนเรื่องเกี่ยวกับชาตก ส่วนวัด
อื่นโดยมากก็เขียนเรื่องทศชาติหรือพุทธประวัติบางตอน และ
เรื่องพุทธประวัติ โดยมากตรงหน้าพระประธานมักเขียนเป็น
มารผจญ ด้านหลังพระประธานก็เขียนเป็นเรื่องไตรภูมิ แต่บาง
แห่งแทนที่จะเขียนเป็นไตรภูมิแสดงโลกสวรรค์ มีเขาสัตต-
บริภันต์ มีมหาสมุทร ท่านเขียนเป็นภาพพระพุทธองค์เสด็จ
ลงจากดาวดึงส์และเปิดโลกให้เห็น อย่างเขียนไว้ในโบสถ์วัด
สุวรรณาราม* ภาพจิตรกรรมเหล่านี้ล้วนแต่สร้างขึ้นด้วยฝีมือ
ช่างที่เรียกว่าฝีมือประณีตอย่างสุดฝีมือของช่างที่จะหาได้ในการ
สร้างวัดนั้น ๆ และโดยเฉพาะที่วัดสุวรรณารามหรือวัดทอง
ในคลองบางกอกน้อยนั้น ถือว่าประณีตและสวยงามมาก ทั้ง
นี้เพื่อให้คนที่เข้าไปในโบสถ์หรือวิหาร เมื่อเดินดูภาพนั้น ๆ
แล้วได้รู้เรื่องราวในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องน้อมนำให้เกิด
ศรัทธาเลื่อมใส เท่ากับเป็นการสอนพระธรรมคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้าไปโดยอ้อม

เมื่อพูดถึงภาพจิตรกรรมเหล่านี้แล้ว กระผมขอกราบ
เรียนฝากพระเดชพระคุณไว้ในโอกาสนี้ด้วย คือว่า เคยมีวัด

* วัดสุวรรณาราม หรือ วัดทอง คลองบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี

บางวัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังดังที่ทราบเรียนมานี้ แต่ท่าน
เจ้าอาวาสหรือสมภารจะทอดทิ้งหรือว่าท่านมีฐานะอย่างอื่นจึงไม่
ใคร่ได้เอาใจใส่ดูแล พวกเณรเล็ก ๆ หรือเด็กวัดมักจะทำเอาของ
ที่ประทุษร้ายต่อภาพจิตรกรรมเหล่านั้นไปวางไว้ เช่นเป็นต้นว่า
เอาจอบหรือเสียมไปเก็บในโบสถ์วิหาร แล้วตั้งฝังตามจอบ
และค้ำเสียมเหล่านั้นไว้กับภาพนั้น ๆ ทำให้ภาพกะเทาะเสียหาย
เช่นที่ในพระวิหารวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง จังหวัดอุตรดิตถ์
มีภาพจิตรกรรมฝาผนังสวยงามมากอยู่ในพระวิหาร พระวิหาร
นั้นสร้างและบูรณะขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศครั้ง
กรุงศรีอยุธยา* และเชื่อกันว่าภาพนั้นเป็นภาพที่เขียนขึ้นใน
สมัยกรุงศรีอยุธยา นับถือเป็นแบบอย่างของภาพจิตรกรรม
ฝาผนังในสมัยต่อมา เป็นประโยชน์ต่อการศึกษามากมายยิ่ง
และภาพที่เขียนไว้นั้นเป็นชาดกเรื่องสังข์ทอง ตั้งแต่ต้นจนจบ
แต่เดี๋ยวนี้ไปดูเกือบไม่เห็นแล้ว ภาพเทพชุมนุมที่อยู่ตอนบนก็
ดูเหมือนจะเหลือสักองค์เดียว และก็ไม่สมบูรณ์ เมื่อกระผมไป
ชมนั้นมีพระภิกษุหนุ่ม ๆ หรือสามเณรเข้าไปอยู่ในพระวิหาร
นั้นหลายองค์ ท่านตอกตะปูผูกสายระตึงที่ผนัง แล้วก็เอา
ผ้าอาบและจีวรเก่า ๆ แขนงกันแบ่งกันอยู่เป็นห้อง ๆ นอกจาก
ตะปูประทุษร้ายผนังแล้ว ลมที่พัดผ้าอาบและจีวรนั้นก็พัด

* สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ กรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๓๕—๒๓๐๑

พระเวสสันดรกับนางมัทรี พร้อมด้วยพระโอรสธิดา
 ทูลลาพระชนกชนนีเพื่อเดินทางไปยังเขาเวทก
 จิตรกรรมฝาผนัง ในพระอุโบสถวัดสุวรณาราม จังหวัดชลบุรี

เทพขุมนุมน จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหลวง
วัดพระบรมธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ครูตีสื่อภาพกะเทาะหลุดร่วงไปด้วย เมื่อราวสิบกว่าปีก่อนนั้น
กระผมไปดูยังเห็นภาพได้ดี แต่เมื่อสองปีกว่า ๆ มาขึ้นไปดูอีก
เกือบไม่เห็นอะไรแล้ว ที่วัดสุวรรณารามนี้ก็เหมือนกัน เมื่อ
หลายปีมาแล้วก่อนที่เจ้าคุณพระพุทธิญาณมุนี* ไปเป็นเจ้า
อาวาส กระผมเคยไปดูเพื่อมาจัดทำหนังสือ ด้วยอยากจะเชิดชู
ว่าที่วัดนี้มีภาพสวยงามมาก จึงพาช่างไปถ่ายภาพ เวลานั้นมี
พระท่านเฝ้าอยู่ในโบสถ์นั้น ท่านเคร่งครัดดี เช่นเป็นต้นว่า
พอไปขออนุญาตเพื่อจะเข้าไปในโบสถ์ ท่านก็ขึ้นมา ขอบพระทาน
โทษ ท่านชี้มาที่เท้าบอกว่าถอดรองเท้าออกเสียก่อน กระผม
ก็ถอด เพราะได้ตั้งใจจะถอดอยู่แล้ว ได้เรียนให้ท่านทราบว่า
จะมาขอถ่ายรูปจิตรกรรมที่ผนัง ท่านก็อนุญาต เมื่อเข้าไป
เตรียมจะถ่ายรูป แสงสว่างไม่พอ จำเป็นต้องเปิดหน้าต่างอีก
ท่านก็เอ็นดู ช่วยเปิดให้ แต่ว่าหน้าต่างมันผุ และท่านกำลัง
สูบยาซิการ์ที่อยู่ในปาก พอท่านเอื้อมมือเปิด ควันบุหรี่ที่
ลูกตาของท่าน ท่านจะต้องดับบุหรี่เสียก่อน ขอบพระทานโทษ
กระผมขอตั้งปัญหาว่า ท่านดับบุหรี่ของท่านอย่างไร ท่านดับ
ซิการ์ที่ปากของท่านด้วยเอามือหยิบบุหรี่ซิการ์เรตออกจาก
ปากแล้วเอาทางติดไฟไปกดหมุนให้ดับ โดยกดลงไปทีภาพ
นั่นเอง กระผมใจเสีย ถ้าทราบอย่างนี้เสียก่อน ผมเปิดหน้าต่าง

* ปัจจุบันเป็นพระราชพุทธิญาณ

เสียเองดีกว่า ตรงที่ท่านหมนตบชิกาเรตนั้น ภาพเขียนก็เลย
ไหม้เสียไปด้วย อย่างนี้ไม่ใช่ที่ท่านมีเจตนาร้าย แต่ท่านไม่
เข้าใจในคุณค่า ภาพนั้นเลยพลอยเสียไปด้วย บัญหาอย่างนี้
กระผมได้กราบเรียนกับท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีว่าการองค์การ
ปกครองเมื่อสักครู่นี้ ท่านว่าเรื่องที่จะให้เขารู้ว่าอะไรมันดี
เป็นของยาก ท่านว่าถ้าเขารู้ว่าอะไรดี เขาก็คงรักกันเอง แล้ว
เขาก็จะช่วยกันรักษา ท่านว่าอย่างนั้น

ที่วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน ก็อีกแห่งหนึ่ง มีภาพจิตร-
กรรมฝาผนังอยู่ในโบสถ์หรือวิหาร ที่กระผมกราบเรียนว่าโบสถ์
หรือวิหารนี้ ก็เพราะว่าสถานที่นั้นสร้างไว้งดงามน่าดูมาก ใช้ทั้ง
เป็นโบสถ์และวิหาร พอไปเห็นแล้วทำให้นึกอยากจะทำตาม
ว่าทำไมท่านจึงสร้างอย่างนี้ ทำเป็นตัวนาคราบบันได ๒ ตัว
ออกมาจากผนังด้านหนึ่งหันหัวออกไปทางเหนือ ด้านหนึ่ง
มีหางไปทางทิศใต้ แล้ววิหารหรือโบสถ์นั้นสร้างเป็นสี่เหลี่ยม
มีพระประธานอยู่ตรงกลาง พระประธานที่อยู่ตรงกลางนั้นทำ
เป็น ๔ องค์ หันพระปฤษฎางค์ชนกัน กราบทางไหนก็พบหน้า
ท่านทั้งนั้น ท่านทำไว้น่าสนใจและน่ารู้ ทำให้ผมต้องเปิดหา
ตำนานของวัดว่าทำไมจึงสร้างอย่างนี้ แต่พออ่านพบในตำนาน
ว่าวัดนี้เจ้าเจตบุตรพรหมินทร์สร้าง ก็นึกคาดคะเนรู้ได้ ถึงจะ

* พระธรรมรัตนการ (ทรัพย์ โฆสโก) ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมวาโรดม
วัดสังเวชวิศยาราม พระนกร

ไม่ถูกก็เข้าใจว่าใกล้เคียง เพราะนามท่านมีคำว่า “พรหมินทร์” อยู่ด้วย ท่านจึงสร้างเป็นแบบพรหมสี่หน้า แต่แทนที่จะเป็นพรหมเทวดา ท่านทำเป็นพระพุทธรูป ๔ องค์ หันพระปฤษฎางค์ชนกัน และที่ผนังด้านในโบสถ์วิหารหลังนั้น เขียนภาพจิตรกรรมไว้รอบหมด เขียนไว้จนกระทั่งถึงเพดาน มีทั้งรูปพระพุทธรูป และมียุปรูปพระภิกษุสงฆ์กำลังสอนเด็ก มีรูปเด็กกำลังเรียนหนังสือ และที่ข้างผนังก็เขียนเป็นเรื่องราวตามที่เขานิยมนับถือกันทางเมืองเหนือ คือเรื่องคันทะกุมาร ที่บ้านประตูโบสถ์วิหารนั้นเขียนเป็นภาพขนาดใหญ่ไว้ด้านในของใบบานประตู สมัยนี้เมื่อเราเดินทางไปที่ไหน ในจังหวัดใด ทัวพระราชอาณาจักร เราจะพบเห็นประเพณีของท้องถิ่นเหมือน ๆ กัน ไปหมด คนก็แต่งตัวเหมือน ๆ กันกับที่เราพบเห็นในกรุงเทพฯ ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย ถ้าอยากรู้ว่าที่เมืองนั้นแต่ก่อนเขาแต่งตัวกันอย่างไร เขาเคยนิยมนิยมความสวยงามกันอย่างไร จะมองดูไม่สู้พบเห็นแล้ว แต่ถ้าเดินทางไปที่เมืองน่านเราอาจมองดูได้ ในวัดเจตบุตรภูมินทร์ เมื่อเข้าไปดูภาพฝาผนัง ก็ย่อมจะเห็นและรู้ได้ว่า แต่ก่อน คือเมื่อราวสัก ๔๐—๖๐ ปีมาแล้ว ชาวเมืองน่านเขาแต่งตัวกันอย่างไร ซึ่งจะเห็นได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังนั่นเอง แต่ก็เป็นการลองเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้ว คือท่านจะบอื่อกันอย่างไร จึงจะมีให้ภาพเขียนนั้นสูญเสียไป

เพราะได้เห็นในบางช่อง มีดินสอคำหรือถ่านเขียนทับลงไปอีก
ทั้งๆ ที่ข้างใต้ภาพท่านเขียนเล่าเรื่องคัทนะกุมารชาดกเข้าใจ
แล้ว แต่ก็มีเด็กชน ๆ หรือใครก็ไม่ทราบ เทียบเขียนทับไว้จน
ภาพเสีย กระผมจำไม่ได้ว่า ได้กราบเรียนเรื่องนี้ไว้กับท่านเจ้า
คณะจังหวัดที่นั่นหรือเปล่า เพราะเมื่อไปพบกับท่านก็คุยกัน
หลายเรื่อง แต่ต่อมา เมื่อกระผมได้ถ่ายภาพเอามา แล้วนำมา
เปิดการแสดงและพิมพ์หนังสือเป็นเล่มขึ้น ซึ่งเมื่อเปิดการแสดง
คราวนั้น ก็ได้กราบทูลพระคุณเจ้าสมเด็จพะสังฆราช ซึ่งเวลา
นั้นทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวันรัตและทรงเป็นสังฆ-
นายก ได้เสด็จมาทรงเปิดการแสดงด้วย แล้วได้ส่งหนังสือ
เรื่องภาพจิตรกรรมนี้ไปถวายแด่ท่านเจ้าคณะจังหวัดและท่าน
เจ้าอาวาสด้วย รุ่งขึ้นอีกปีหนึ่ง กระผมได้เดินทางขึ้นไปจังหวัด
น่านอีก เมื่อไปถึงก็เป็นห่วงต้องแวะไปดูภาพทุกครั้งทีขึ้นไป
คราวนี้เข้าโบสถ์วิหารหลังนั้นไม่ได้ เพราะโบสถ์และวิหาร
หลังนั้นท่านปิดใส่กุญแจเรียบร้อย เจ้าหน้าที่ซึ่งไปด้วยกันกับ
กระผมได้ไปติดต่อกุญแจท่านมาไขดู ก็หากุญแจไม่ได้ คน
ที่รักษากุญแจไม่อยู่ เทียวถามคนโน้นคนนี้ เจ้าหน้าที่ก็บ่นว่า
มาทุกปี ๆ ไม่เห็นปิด มาปีนี้เกิดมาปิดไม่ให้ดูเสียแล้ว กระผม
ก็เลยบอกกับเจ้าหน้าที่ของกระผมว่า ดีแล้ว ที่ปิดนี้ก็เห็นจะ

เป็นด้วยท่านได้อ่านหนังสือจิตรกรรมฝาผนังเล่มนั้นของเรา
นั่นเอง ทำให้ท่านเอาใจใส่ดูแลรักษาขึ้น นอกจากนั้น เรื่อง
จิตรกรรมฝาผนังยังเป็นแบบอย่างให้เราได้รับรู้ถึงขนบธรรมเนียม
ประเพณี ความเชื่อถือ การแต่งเนื้อแต่งตัวของประชาชนใน
ท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นที่จังหวัดเชียงใหม่ เคยมีท่านที่เป็นนักศึกษา
บางท่านปรารภกับกระผม ว่าอยากจะทำฟื้นฟูการแต่งตัวตาม
แบบแผนของชาวเชียงใหม่ตามแบบโบราณขึ้น ไม่รู้จะไปหา
แบบแผนได้ที่ไหน เวลานั้นผู้ชายก็ใส่เสื้อม่อฮ่อม นุ่งกางเกง
ครึ่งแข้ง จะถูกหรือไม่ถูกก็ไม่ทราบ กระผมก็แนะนำให้ไปดู
ภาพเขียนในวิหารลายคำที่วัดพระสิงห์ แล้วพิจารณาเอาแบบ
จากภาพที่นั่น แต่เขาจะทำกันอย่างไรมิทราบ กระผมไม่ได้
ไปเชียงใหม่มา ๒ ปีแล้ว ภาพจิตรกรรมฝาผนังนอกจากที่ยก
ตัวอย่างมากราบเรียนถวายนี้แล้ว ยังมีที่อื่นอีก กระผมขอพูด
ต่อไปอีกหน่อย ขอประทานโทษ ขอกราบเรียนเพิ่มเติมว่า
ที่วัดพุทธโสธรวรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีตำหนักอยู่
ตำหนักหนึ่ง เรียกว่า ตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ตาม
ตำนานที่สืบค้นได้ว่า ตำหนักนี้สมเด็จพระเพทราชาทรงสร้าง
ถวายสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดพุทธโสธรวรย์ ซึ่งเป็น
พระอาจารย์ของพระองค์ท่าน ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตำหนักนี้

ทำเป็น ๒ ชั้น ที่ตำหนักชั้นบนเขียนภาพไว้โดยรอบ มีทั้งภาพเรื่องชาดกและภาพเรื่องกระบวนเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธบาทที่จังหวัดสระบุรี และมีภาพเรื่องรามเกียรติ์ ภาพเรื่องไตรภูมิ เป็นฝีมือช่างที่จะหาเทียบได้ยาก แต่เดี๋ยวนี้เกือบจะมองหาภาพชมไม่ได้อยู่แล้ว เพราะเหตุว่าเมื่อไปดูครั้งหลัง ท่านให้พระรูปหนึ่งเข้าไปอยู่ แล้วท่านก็ทำครวญหันท้มในตำหนักนั้นเสร็จ เป็นที่น่าเสียดาย

นอกจากภาพจิตรกรรมฝาผนังแล้ว ยังมีเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูปอีกอย่างหนึ่ง เรื่องพระพุทธรูปนี้เป็นเรื่องยุ่งยากมากเกี่ยวกับการดูแลรักษา เพราะในสมัยปัจจุบันนี้ มีบุคคลจำพวกหนึ่งไม่รู้จะเรียกว่าอย่างไรถูก ขอเรียกว่าพวกมิจฉาทิฐิหรือพาหิรชนก็แล้วกัน เพราะว่าพวกนี้ชอบประทุษร้ายพระพุทธรูปเหลือเกิน ถ้าเป็นพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ก็อุ้มเอาไปเสียเลย แต่ถ้าเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ ก็หักเอาแต่พระเศียรไปเวลาที่กระผมได้ไปสำรวจโบราณวัตถุสถานตามหัวเมือง ไปถึงไหนก็แวะไปนมัสการท่านเจ้าอาวาส ถือเป็นธรรมเนียม เมื่อไปเห็นพระพุทธรูปสวย ๆ งาม ๆ เข้า ก็กราบเรียนท่านว่าขอได้โปรดใส่ใจดูแลรักษาไว้ให้ดี เมื่อเห็นอยู่บนศาลาการเปรียญก็แนะนำให้ท่านเก็บขึ้นไว้เสียบนกุฏิ และก็มีมักจะปรากฏว่าพระ

พุทธรูปเป็นจำนวนมาก พระเศียรหาย ถูกผู้ร้ายหักเอาไปเหมือน
อย่างที่เคยมีที่วัดพระเชตุพน กระผมสืบจนทราบว่าวิธีหักพระ
เศียรพระพุทธรูปนี้พวกผู้ร้ายทำสะดวกและง่ายดายมาก คือเอา
บ่าท่านเป็นหลัก แล้วก็เอาไม้หรือเหล็กท่อนพาดแล้วงัดที่คาง
หักออกได้ง่าย ถ้าเป็นพระพุทธรูปศิลาที่สะดวกอีก คือเอา
กระสอบสัก ๒ - ๓ ใบซ้อนกันเข้าแล้วเอาไปชุบน้ำ เอาคลุม
ครอบพระเศียรของพระพุทธรูปทิ้งไว้ราวสัก ๑๐ นาที ค่ะ เหนียว
ชุ่มเปียกดีแล้ว ก็เอาไม้ไปตีข้างหลังตรงพระศอก แล้วก็เอามือ
ดันที่ตรงพระนลาฏ พร้อมกับเอาไม้ตีแล้วก็หักง่าย และหัก
ออกไม่ดัง เพราะว่ามีการสอดเปียกน้ำคลุมอยู่ แล้วบรรจุเอา
พระเศียรไปเลย ถ้าเป็นยอดพระเจดีย์ซึ่งมองเห็นว่ามีของบรรจุ
ไว้ก็ทำได้ง่ายอีก ที่แรกกระผมคิดไม่ออก ว่าพระเจดีย์สูง ๆ เวลา
เราจะทาน้ำปูนสักทีหรือจะซ่อมแซมสักครั้ง ต้องหาไม้มาทำ
ร่างรื้อกันอย่างน้อยตั้ง ๒ - ๓ วัน แต่เปล่า พวกผู้ร้ายเหล่านี้
ทำได้ง่าย เขาเอาเชือกเส้นใหญ่ ๆ มาโอบพระเจดีย์ตอนล่าง
โดยผูกเป็นห่วงกระตุก แล้วก็เอาไม้ไผ่หรือไม้รวกค้ำยันเส้นเชือก
ขึ้นไปให้สูง ผ่อนเชือกตามขึ้นไปค้ำให้สูงขึ้นไปแล้วก็ค่อย ๆ
กระตุกหูกกระตุกนั้นให้รูดเข้า ถ้าค้ำด้วยไม้ลำเดียวยังไม่ถึงยอด
ก็เอาอีกลำหนึ่งต่อเข้า พอจนจะถึงยอดละก็โยงต้นเชือก

ห่างไปไกล ๆ แล้วกระตุกยอดพระเจดีย์จนหัก ของที่บรรจุอยู่ก็ตกกระเด็นลงมา คนพวกนี้ช่างคิด ถ้าเขาจะเอาสติปัญญาไปใช้อย่างอื่นให้เป็นประโยชน์ ก็จะมีมาก เพราะรู้สึกว่าจะช่างคิดและฉลาดพอใช้ ด้วยเหตุนี้ กระผมจึงขอนำมากราบเรียนฝากไว้ ขอได้โปรดกำชับกำชาให้เอาใจใส่ช่วยดูแล เพราะว่าสมบัติเหล่านี้ เป็นทรัพย์สินสมบัติในพระบวรพุทธศาสนา และก็ เป็นสมบัติส่วนรวม มิได้เป็นของท่านผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แม้แต่กรรมศิลปากรก็ไม่ใช่เจ้าของโดยเฉพาะ แต่ได้รับมอบหมายโดยกฎหมายให้เป็นผู้ดูแลรักษาและเอาใจใส่

นอกจากนี้ ยังมีของในวัดที่ควรพูดถึงอีกอย่างหนึ่ง คือ เรื่องตุลาการ^๕และหีบพระธรรม เรื่องตุและหีบพระธรรมนั้นเวลานั้นเป็นของที่ชาวต่างประเทศพึงประสงค์และเห็นเป็นของมีค่ามาก พยายามกว้านซื้อ พวกที่หาเอาไปขายโดยมากก็เอาไปโดยไม่ชอบธรรม เช่น ลักขโมยเอาไป แต่ก็ยังมีบางพวก ซึ่งกระผมได้สดับตรับฟังและได้ยินเรื่องมา จะจริงเท็จแค่ไหนกระผมไม่ทราบ คือ มีคนเอาของใหม่ ๆ ที่ถูกใจพระหนุ่ม ๆ มาแลก เช่น เอาวิทยมาแลก เอาเก้าอี้สมัยใหม่มาแลกกับโต๊ะเก้าอี้ของเก่าตามวัด และนอกจากนั้นยังได้ยินมาอีก จะเท็จจริงแค่ไหนกระผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน เพราะยังไม่เห็นด้วยตาตนเอง เป็นแต่มีผู้บอกว่ามีพระหนุ่ม ๆ ทำหน้าที่เป็นคนกลาง

พวกหญิงสาวพากันไปตลาด บรรดาชายหนุ่มเดินตามเกี้ยว
 จิตรกรรมฝาผนัง ในโบสถ์วิหารวัดภูมิทร์ จังหวัดน่าน
 แสดงให้เห็นการแต่งกายไว้ผมของชาวพื้นเมือง

ชายหนุ่มและหญิงสาว
แต่งกายแบบผู้ดีชาวเหนือ
กำลังแสดงความรักต่อกัน

จิตรกรรมฝาผนัง
ในโบสถ์วิหารวัดภูมินทร์
จังหวัดน่าน

กษัตริย์ร้อยเอ็ด
กำลังเดินเข้าวังท้าวสามนต์
เพื่อให้ ๗ ธิดาเลือกคู่
จิตรกรรมฝาผนัง ในวิหารลายคำ
วัดพระสิงห์
จังหวัดเชียงใหม่

เดินติดต่อกันที่จะเอาของเหล่านี้ไปแลกเปลี่ยนหรือขาย เวลา
ของที่ตกไปต่างประเทศโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติโบราณ
สถาน ๖ ปีหนึ่งมีจำนวนหลายพันชิ้นเหลือเกิน เมื่อเขาขอ
อนุญาตมา กรมศิลปากรมีหน้าที่พิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาต
ถ้าจะไม่อนุญาตก็ต้องมีหลักฐาน มีเจ้าของหรือเจ้าทุกข์ ถ้าเป็น
ของที่เขาได้มาโดยชอบธรรม ก็ต้องอนุญาตให้เขา เดือนหนึ่ง
กระผมเซ็นอนุญาตไปหลายร้อยชิ้น บางชิ้นก็สงสัยเพราะดู
ร่องรอยว่าจะได้มาโดยไม่บริสุทธิ์ โดยไม่สุจริต ก็พยายามหา
ทางห่วงเหนียวไว้ แต่เมื่อหาเจ้าทุกข์ไม่ได้ ก็ต้องอนุญาต
ให้เขาไป กระผมมีสถิติที่จะนำมาอ่านถวายเป็นเรื่องของเฉพาะ
ที่มีผู้ขออนุญาตส่งออกนอกประเทศ ดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ โบราณวัตถุและศิลปวัตถุเฉพาะที่ขอ
อนุญาตนำออกนอกประเทศ ๓,๓๖๑ ชิ้น เฉลี่ยแล้วตกเดือนละ
๒๘๐ ชิ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ จำนวน ๓,๙๕๔ ชิ้น เฉลี่ยแล้วตก
เดือนละ ๓๖๐ ชิ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ จำนวน ๖,๖๓๐ ชิ้น เฉลี่ยแล้วตก
เดือนละ ๕๕๐ ชิ้น

ในปีปัจจุบันนี้ จนถึงเดือนตุลาคม คือ ๑๐ เดือน ออก
๓,๓๗๕ ชิ้น เฉลี่ยแล้วตกเดือนละ ๓๗๗ ชิ้น

เฉพาะของที่มาขออนุญาตนำออกในระยะ ๔ ปีที่ทราบ
เรียนมานี้ ส่วนมากเดินทางไปสหรัฐอเมริกา มีจำนวนดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ มีของออกนอกประเทศ ๓,๓๖๑ ชิ้น
ไปสหรัฐอเมริกา ๒,๓๔๙ ชิ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ มีของออกนอกประเทศ ๓,๙๕๔ ชิ้น
ไปสหรัฐอเมริกา ๓,๒๕๖ ชิ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ มีของออกนอกประเทศ ๖,๖๓๐ ชิ้น
ไปสหรัฐอเมริกา ๕,๒๙๗ ชิ้น*

ถ้าเป็นอยู่เช่นนี้ อีกราว ๔ - ๕ ปี อาจจะไม่มียางเหลือ
อยู่ในประเทศไทยให้อนุชนรุ่นหลังได้ดูได้ชมก็ได้ หรือใคร
อยากจะดูก็ต้องเดินทางไปดูที่สหรัฐอเมริกา เพราะฉะนั้น
กระผมขอฝากความเอาใจใส่ด้วย

เมื่อท่านนายกรัฐมนตรี** ท่านกวคช้นเรื่องการค้าของ
เก่าท่านได้ให้ตำรวจเที่ยวค้นตามร้านค้า ก็ปรากฏว่าได้ของ

* พ.ศ. ๒๕๐๔ มีผู้ขออนุญาตส่งออกนอกประเทศ ๔,๗๖๕ ชิ้น ไปสหรัฐอเมริกา
๓,๙๒๒ ชิ้น

พ.ศ. ๒๕๐๕ มีของออกนอกประเทศ ๖,๗๕๘ ชิ้น ไปสหรัฐอเมริกา ๓,๕๐๘ ชิ้น

พ.ศ. ๒๕๐๖ มีของออกนอกประเทศ ๘,๘๘๖ ชิ้น ไปสหรัฐอเมริกา ๔,๗๕๗ ชิ้น

พ.ศ. ๒๕๐๗ (ถึงสิ้นเดือนมิถุนายน) มีของออกนอกประเทศ ๔,๖๘๓ ชิ้น ไป
สหรัฐอเมริกา ๒,๓๔๕ ชิ้น

** จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๔

หลายพันชิ้น แต่โดยมาร้านค้าเหล่านั้นก็มีหลักฐานว่าได้มา
โดยชอบ ตำรวจไม่สามารถจะทำอะไรกับร้านค้าเหล่านั้นได้
เพราะไม่มีเจ้าทุกข์ เคยให้คำปรึกษากรมศิลปากรว่า ถ้าของที่
ตำรวจจับได้โดยไม่มีเจ้าทุกข์ ขอให้กรมศิลปากรดำเนินการออก
กฎหมายระบุไว้ว่าให้กรมศิลปากรเป็นเจ้าทุกข์จะได้ไหม ครั้น
เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติโบราณสถาน ฯ อย่างที่ได้นำมา
กราบถวายไป* นักกฎหมายไม่เห็นด้วย บอกว่าไม่ผูกหลัก
กฎหมายไปเที่ยวสมมติเอาเช่นนั้นไม่ได้ ก็เลยไม่มีข้อความดัง
กล่าวไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องขอกราบเรียนฝากพระคุณ
เจ้าได้โปรดเอาใจใส่ถึงเรื่องดูแลรักษาโบราณสถานและ
ศิลปวัตถุไว้ด้วย

กระผมขอกราบเรียนถึงเรื่องการก่อสร้างในวัดเพิ่มเติมอีก
เล็กน้อย ย่อมเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่รู้กันดีมาแล้ว ว่า
การก่อสร้างถาวรวัตถุหรือปูชนียวัตถุในวัดวาอารามทั้งหลาย
นั้น ผู้สร้างจะเป็นพุทธศาสนิกหรือท่านเจ้าอาวาสก็ตาม โดย
ปกติ ต่างก็มุ่งหมายที่จะก่อสร้างให้ดีสวยงามและประณีตจนสุด
ฝีมือที่จะสร้างและทำกันได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นเครื่องน้อมนำให้เกิด
ศรัทธาเลื่อมใสแก่ศาสนิกชนที่ได้พบเห็น กระผมเชื่อว่าทุก ๆ

* กรมศิลปากรได้ถวายหนังสือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลป-
วัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และหนังสือมูลเหตุแห่งการ
สร้างวัดในประเทศสยาม แก่พระคณาธิการที่มาอบรมทุกองค์ด้วย

ท่านที่มาประชุมกันที่นี่ก็คงจะมีความเห็นตรงกัน เพราะมีหลัก
อยู่ว่า เมื่อเราเห็นของสวยงามก็ย่อมจะทำให้เราเกิดความสุข
ใจ ถ้าไปเห็นของที่ไม่สวยไม่งามก็ไม่สบายใจ และไม่อาจก่อให้เกิด
ศรัทธาเลื่อมใสด้วยซ้ำไป สมมติว่า เรามองดูที่โต๊ะบูชา^๕ดู
สวยงาม ปีกทองอร่าม มีแสงเทียนโบกสะบัดพาให้แพรวพราวตา
ขณะเดียวกันก็มีควันรูปพุ่งขึ้นลอยกว้างเป็นทางยาว พาดวงใจ
ให้สดชื่นปลุกศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดความสุขใจมาแต่ต้น ทั้ง
นี้ก็เกิดจากได้เห็นของดีของงาม ด้วยเหตุนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓
ท่านนายกรัฐมนตรีแห่งคณะรัฐบาลสมัยนั้น* ท่านจึงขอให้กรม
ศิลปากรออกแบบโบสถ์และวิหารสำหรับที่วัดวาอารามต่างๆ จะ
ได้ขอเอาไปเป็นแบบสร้างขึ้นได้ตามต้องการ ถึงเดี๋ยวนี้ก็ได้
ออกแบบถวายเรียบร้อยแล้ว เมื่อที่ไหนขอมาก็ออกแบบถวายไป
กรมศิลปากรได้ออกแบบไว้เป็น ๓ แบบ คือ แบบ ก. แบบ ข.
และแบบ ค. ความจริงก็เป็นแบบที่มีความสวยงามเหมือนกัน
ทั้ง ๓ แบบ ต่างแต่ขนาดเล็กและใหญ่กว่ากัน เมื่อราวสัก ๒ - ๓
สัปดาห์มานี้** กระผมได้ไปนมัสการท่านเจ้าอาวาสวัด
บางยี่เรือกลางหรือวัดจันทาราม ขออนุญาตท่านเข้าชมถาวร
วัตถุในวัด ท่านปรารภว่าโบสถ์เก่าชำรุด ซ่อมแซมแก้ไขอย่าง
ไรก็ไม่สำเร็จ ท่านจะรื้อทิ้งแล้วสร้างเสียใหม่ ท่านบอกว่ามีผู้

* จอมพล ป. พิบูลสงคราม

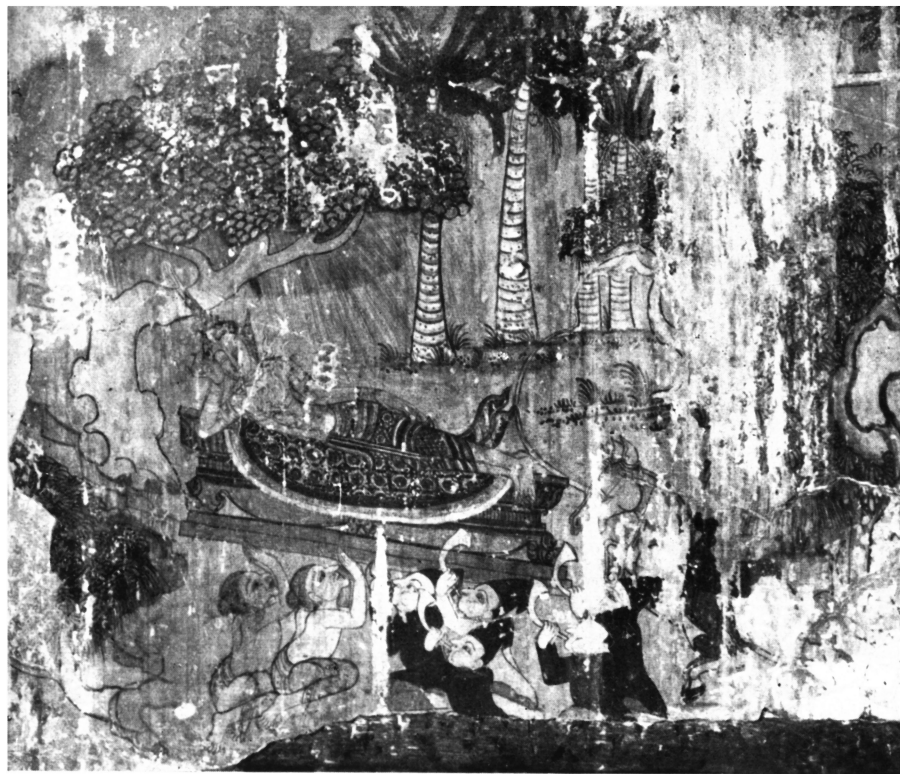
** เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๐๔

ศรัทธาบริจาคเงินถวายท่านไว้แล้ว แต่เวลานี้ยังมีอะไรขัดข้อง
บ้างนิดหน่อย ท่านถามว่า ถ้าวีโบลด์เก่า ทางกรมศิลปากร
จะขัดข้องไหม กระผมได้ปรึกษากับคุณหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์
แล้ว พิจารณาเห็นกันว่าตัวโบสถ์ไม่มีความสำคัญ เพราะมิใช่
แบบอย่างศิลปที่หาที่อื่นไม่ได้ แต่พระประธานกับพระพุทธรูป
ทรงเครื่องเป็นรูปนูนติดกับผนังระหว่างช่องประตูเข้าตรงหน้า
พระประธานนั้น ขอให้ท่านรักษาไว้ อย่าให้ชำรุดเสียหาย ท่าน
ก็ตกลงและบอกว่าโบสถ์ใหม่ที่จะสร้างขึ้นนี้ ท่านจะต้องเอา
แบบ ก. ซึ่งเป็นแบบที่ดีที่สุดของกรมศิลปากร เพราะฉะนั้น
กระผมขอถือโอกาสกราบเรียนปวารณาไว้ ถ้าพระคุณเจ้าต้องการ
การแบบ นิมนต์ติดต่อออกไปได้ที่กรมศิลปากร ยินดีจัดถวาย*
แต่ว่าในเรื่องที่จะจัดหาเงินถวายนั้น ต้องขอประทานอภัยคือว่า
ไม่มีปัญญาจะหาถวาย และมาเดี๋ยวนี้เกิดมีสถานที่บางแห่งทำให้
พุทธศาสนิกของเราหลงผิดไป คือโบสถ์วิหารของเราเคยสร้าง
กันมาเป็นแบบตายตัวนั้น บัดนี้ในศาสนาอื่นเขาเอาแบบของ
เราไปสร้างขึ้นแล้ว หลายท่านคงจะนึกออก ที่ชอยร่วมฤดี มี
โบสถ์พระมหาไถ่ สร้างเป็นแบบโบสถ์ในพระพุทธศาสนา ครั้ง
แรกกระผมผ่านไป เห็นเข้านี้คิดว่าทำไมมาสร้างโบสถ์ไว้ตรงนี้ ไม่
เห็นมีวัด แต่ที่จริงไม่ใช่เป็นโบสถ์ในพุทธศาสนา แต่เป็นของ

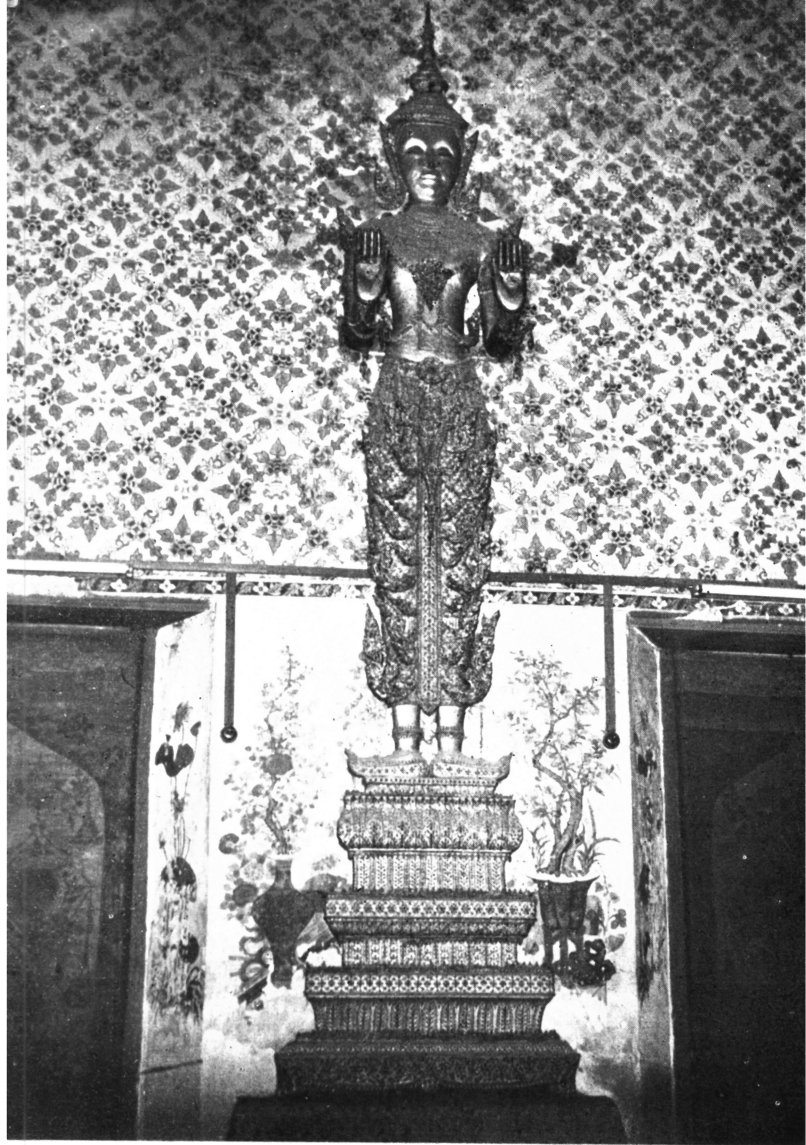
* โปรดดูแบบพระอุโบสถมาตรฐาน ของ กรมศิลปากร แบบ ก. ข. และ ค. ทั้งเล่ม

ในคริสต์ศาสนา ส่วนทางเราก็พยายามที่จะสร้างโบสถ์ชนิดราคา
ถูก รูปของโบสถ์ที่สร้างขึ้นก็แปรไป ต่อไปถ้าหากคริสต์ศาสนา
แผ่เข้ามามากเข้า เห็นทีจะต้องเปลี่ยนแบบกัน โบสถ์แบบไทย
เป็นของคริสต์ แบบคริสต์หรือแบบอะไรอื่นเป็นของไทย เพราะ
ว่าไทยเราต้องการจะสร้างชนิดให้ราคาถูก ถ้าทำกันอย่างนั้น
เข้าใจว่าความเลื่อมใสศรัทธาของคนก็คงจะลดน้อยลงตามไป
ด้วย กระผมขอกราบเรียนไว้อย่างนี้

ขอกราบเรียนถึงเรื่องบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ถาวร
วัตถุที่เป็นโบราณสถาน หรือโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ ตาม
กฎหมายที่ดวลงไปนั้น เป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวข้องกับการ
รักษาของโบราณ โดยประสงค์จะให้ช่วยกันรักษาแบบอย่างและ
รักษารูปทรงของเดิมไว้ให้คงทนถาวรนานที่สุดเท่าที่จะนานได้
ไม่อยากจะให้เปลี่ยนแปลงไปเสีย เช่นที่วัดมหาธาตุ จังหวัด
ราชบุรี กระผมทราบและไปพบว่าที่ผนังภายในองค์พระปรางค์
เขาเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังไว้ ระยะนั้นท่านเจ้าคุณราช-
ธรรมเสนานี้ ท่านกำลังจะทำการเก็บของที่ขุดได้จากวัดเพลง
ซึ่งเป็นวัดร้างที่ใกล้ ๆ นั้น ท่านจะทำการเก็บของไว้ในนั้น
ท่านจะทาน้ำปูนฝาน้ำให้สะอาด ที่จริงถ้าทาน้ำปูนก็คงจะ
สะอาดดีมาก แต่มันก็ลบภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นเสียด้วย ซึ่ง
ภาพจิตรกรรมที่นั่นมีอายุราว ๔๐๐ กว่าปี แล้วก็ป็นหัวต่อ

มหาชนกชาดก จิตรกรรมฝาผนัง
 ณ พระตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
 วัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระพุทธรูปทรงเครื่อง
ผนังด้านในระหว่างช่องประตูเข้าพระอุโบสถ
วัดจันทาราม จังหวัดชลบุรี

ทางเทคนิคของภาพจิตรกรรมซึ่งหาที่อื่นไม่พบ คือเป็นหัวต่อระหว่างที่เราเรียกว่าภาพเอกรงค์ (Monochrome) คือภาพนัยสี แต่ก่อนเรามีภาพที่เขียนเป็นแต่เฉพาะสีเดียว หมายความว่า สีเหลืองหรือสีแดง หรือสีคำ เขียนโดยใช้สีอ่อนแก่ เช่น สีคำแก่ คำอ่อน เหลืองแก่ เหลืองอ่อน แดงแก่ แดงอ่อน อะไรอย่างนี้ เรียกว่าภาพเอกรงค์ ต่อมาก็พบภาพเขียนมากสี แต่หาไม่ได้ว่าเมื่อไรที่ไหนซึ่งช่างของเรามาแปลงเป็นภาพหลาย ๆ สีขึ้น อย่างที่เรียกว่าโพลีโครม (Polychrome) หรือ พหุรงค์ เช่นเพิ่มให้มีสีเขียวใบไม้ สีครามติดเข้ามา หาหลักฐาน และตัวอย่างไม่ได้ว่าช่างของเรามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมกันขึ้นใน เมืองไทยตั้งแต่เมื่อไร แต่พอไปพบที่ในพระปรางค์วัดมหาธาตุ ราชบุรี ก็เห็นได้ว่าเริ่มเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมแล้ว เริ่มมีหลาย สีขึ้น และที่เริ่มมีหลายสีนั้นก็ยังไม่มีพบที่อื่น ความเป็นจริง ภาพเหล่านั้นก็ลบเลือนมากแล้วแต่ว่ายังพอดูเป็นแบบอย่างได้ และที่น่ารู้ก็คือ ภาพจิตรกรรมที่เขียนไว้ที่ผนังพระปรางค์วัด มหาธาตุ จังหวัดราชบุรีนั้น แสดงให้เห็นว่าเป็นช่างมีความรู้ทั้ง เรื่องราวในพระพุทธศาสนาและมีฝีมือช่างดีมาก กระผมขอยก ตัวอย่างมาราบเรียนเพียงภาพตอนเดียว คือตอนที่ทำเป็นพระ พุทธเจ้าประทับนั่งบนบัลลังก์ข้างหลังเป็นต้นพระศรีมหาโพธิ์

ทำให้เป็นแถวหลายองค์และระหว่างบัลลังก์ของแต่ละองค์มีรูป
พระสาวก หรืออุบาสกนั่งประนมมือ ถ้ามองดูเผิน ๆ อย่าง
ธรรมดา ก็จะเห็นว่าประนมมืออย่างธรรมดานั่นเอง แต่เมื่อ
พิจารณาดูจะเห็นได้ว่าช่างเขียนผู้นั้นมีความรู้ดีมาก เพราะ
ไม่ใช่ประนมมืออย่างธรรมดาเฉย ๆ เขาเขียนเป็นภาพเอียง
ศีรษะนิด ๆ แล้วลูกตาของแต่ละภาพเขาเขียนให้เห็นชำเลื่องไป
ทางพระพุทธรองค์และเขียนปากกว้างแสดงว่ากำลังยิ้มแย้ม
แจ่มใสทำให้นึกถึงพระสูตรที่ว่า โอหิตโสโต ธมฺมํ สุนาติ คือกำลัง
เงียตสดับธรรม แล้วก็สดับด้วยความพอใจ ไม่ใช่ว่าเกณฑ์
ให้มาฟัง และฟังด้วยอาการอย่างที่เราเรียกว่า สทฺธชาชาโต คือเกิด
ศรัทธา ช่างเขียนผู้นี้รู้หลัก ไม่ใช่สักแต่ว่าเขียนเป็นรูป เพราะ
จวงตาที่ชำเลื่องก็รู้สึกว่าจะชำเลื่องด้วยความตั้งใจ ประหนึ่งว่า
เมื่อพระพุทธรองค์ทรงเผยริมพระโอษฐ์ เปล่งพระสุรเสียงแม่แต่
แผ่วเบา ก็จะได้ยินทันที เห็นริมฝีปากยิ้มแย้มแจ่มใส เข้าใน
หลักของพระสูตรที่ว่า ปิยจกฺขุติ สมฺปสฺสิตพฺพา กล่าวคือ
มองดูด้วยจักขุเป็นที่รัก โดยเหตุนี้ พอกระผมได้ไปเห็นเข้า
กระผมก็เข้าไปกราบเรียนท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสว่าอย่าทาน้ำปูน
เลย กระผมขอไว้เถิด แล้วเล่าเรื่องให้ท่านฟัง ท่านก็เห็นด้วย
เป็นอันคงและยังคงรักษาย้อย่างเดิมจนบัดนี้ ครั้นกลับมา
กระผมขอแรงให้เจ้าหน้าที่เขียนหนังสือขึ้นและจัดพิมพ์เป็นเล่ม

นำไปถวายท่านไว้ ใครอยากจะดูภาพเมื่อใดท่านก็ให้หนังสือ
นั้นไป เขาจะได้ทำบุญไว้กับท่าน แล้วท่านจะได้เอาไว้ซ่อม
พระปรารักษ์ เพราะว่าหาเงินมาถวายก็ไม่มีปัญญา แต่
เสียตายเดียวนี้ท่านล่วงลับไปแล้ว เพราะฉะนั้น เรื่องเกี่ยว
กับการดูแลรักษาศิลปโบราณวัตถุจึงเป็นเรื่องสำคัญ ถ้ามีของ
ที่อยู่ในวัดก็ทำให้คนอยากดู อยากรู้ อยากเห็น แล้วก็ไปมา
หาสู่ เป็นการให้การศึกษแก่ใครต่อใครไปด้วย

กระผมขอกราบเรียนว่า กรมศิลปากรไม่มีโอกาสและ
ไม่มีทางที่จะหาเงินมาถวายสำหรับซ่อมแซมบูรณะวัดได้ แต่ก็
มักจะมีบางวัดเข้าใจผิด ติดต่อกขอเงินมาที่กรมศิลปากร บางที่
กระผมก็ช่วยเป็นสื่อติดต่อไปทางกรมการศาสนาอีกต่อหนึ่ง
แต่จะได้หรือไม่ได้นั้นกระผมไม่ทราบ เพราะกรมศิลปากร
มีหน้าที่ดูแลรักษาแบบอย่างศิลปไว้ ไม่มีเงินจะจัดถวายได้
เช่นเมื่อสักสามสี่เดือนมานี้ เจ้าหน้าที่ตรวจราชการแผ่นดินไป
ตรวจพบที่วัดตึก หรือวัดชัยชนะสงคราม เห็นหอไตรกรุงรัง
ก็ต่อว่ามายังกรมศิลปากรว่าไม่บูรณะดูแลรักษา ผู้ตรวจราชการ
แผ่นดินนั้นคงจะไปถามพระ ท่านจะบอกมาว่าอย่างไรและเข้าใจ
ผิดกันไปอย่างไรไม่ทราบ จึงต่อว่ามาว่าทำไมกรมศิลปากรจึง
ยังไม่ดูแลรักษาและซ่อมแซมบูรณะ เป็นการเข้าใจผิดไขว้เขว
กันไป แต่บางรายที่เป็นโบราณสถานอันมีค่า เมื่อทางวัดบอก

มา กรมศิลปากรก็แจ้งต่อไปยังกรมการศาสนา เมื่อกรมการศาสนาบอกว่าไม่มีเงินให้ และกรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องรักษาไว้ให้ทันการ ก็ได้ติดต่อขอเงินไปยังสำนักงบประมาณ ๆ เคยจัดสรรเงินให้มากมี เช่น เงินบูรณะพระเจดีย์วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน

ขอประทานโทษ คำบรรยายของกระผมเกือบจะจบแล้ว ดูเหมือนจะถือกันมาแต่ดึกดำบรรพ์แล้วว่า พระเป็นผู้นิมนต์หรือกล่าวโดยเฉพาะก็คือวัด พุทธศาสนิกชนแต่ก่อนจึงมักจะสร้างวัดแล้วนำเอาของส่วนตัวไปถวายวัด เช่นเอาไปทำบุญเป็นพุทธบูชาถวายไว้แก่วัด ถ้วยมุงหมายจะให้อยู่ยั่งยืนถาวร แม้จะปรากฏในปัจจุบันนี้ว่ามีวัดร้างอยู่มากมาย แต่ด้วยความเชื่อถือของคนเราก็คงเป็นอย่างนั้นไม่เสื่อมคลาย เรื่องนี้ไม่ใช่แต่ในหมู่พุทธศาสนิกชน เมื่อกระผมเดินทางไปต่างประเทศ ผ่านไปกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ที่นั่นมีสถานที่แห่งหนึ่งเป็นที่เก็บพระศพของราชวงศ์ฮับส์บูร์ก* ราชวงศ์ของกษัตริย์ผู้ครองประเทศออสเตรีย ซึ่งเป็นราชวงศ์พระมหากษัตริย์ผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่และรุ่งเรืองที่สุด เคยครองประเทศในยุโรป มีอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาล แต่เดี๋ยวนี้มีที่เก็บพระศพอยู่นิดเดียว เป็นอาคารหลังหนึ่ง ข้างในมืด แต่เขาจะแกล้งทำให้มืด

* เขาเรียกว่า The Family-Crypt of the Habsburgs in Vienna

พระอดีตพุทธเจ้า
 จิตรกรรมฝาผนังใน窟หา
 ภายใน
 องค์พระศรีรัตนมหาธาตุ
 วัดมหาธาตุ
 จังหวัดราชบุรี
 กับ
 ภาพลายเส้น

พระพุทธรูปยืน
ปางประทานอภัย
ในพระวิหาร
วัดราชโอรสาราม
จังหวัดธนบุรี
ซึ่งถูกลอกทอง
และ
เจาะพระอุระ

สลัวหรืออย่างไรไม่ทราบ เพราะเห็นติดไฟฟ้าให้มีแสงสว่างเพียงเล็กน้อย มีหีบพระศพของเจ้านายในวงศ์ชัยสุนทรภู่อยู่ในนั้น หล่อไว้สวยงาม บางหีบก็หล่อเป็นพระบรมรูปทรงองค์ด้วยโลหะ ประติษฐานอยู่บนหีบมีหลายสิบพระศพนารีกพระนามและประวัติไว้ ปัจจุบันดูไม่มีใครเอาใจใส่ดูแลรักษาแล้ว แต่มีพระของเขาเผื่ออยู่ ใครเข้าไปดูก็เสียค่าบำรุง กระผมเข้าไปดูก็ยังนึกปลงอนิจจังสังเวชว่าราชวงศ์ซึ่งเคยปราบประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วยุโรป เคยครองยุโรปมาเกือบทั้งทวีป แต่ในที่สุดก็ต้องเอาไปฝากไว้กับพระ ชาวเมืองก็ไม่มีใครดูแลแล้ว เวลานี้ประเทศออสเตรียก็เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตยไปแล้ว ในปัจจุบันราชวงศ์นี้ก็ไม่มี ความหมายอะไร นอกจากคนสนใจอ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพราะเหตุนี้ กระผมจึงกราบเรียนมาข้างต้นว่าคล้ายกับจะคิดตรงกันว่าพระและวัดเป็น ผู้ไม่ตาย จัดเป็นสิ่งที่อยู่ยั่งยืนถาวร ทั้งๆ ที่ปรากฏอยู่ว่า มีวัดร้างอยู่มากมายในบัดนี้ นี่ก็คงเนื่องจากความเชื่อถือในพระศาสนา

วัดกับบ้านยังจะต้องอาศัยกันอยู่ตลอดไป หนังสือที่กระผมถวายไปเมื่อตะกี้นี้เป็นเรื่องมูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศสยาม ซึ่งสมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงแสดงเป็นปาฐกถาเมื่อ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว ท่านก็บอกว่าวัดจะอยู่ได้ต้องอาศัยสมภารที่เอาใจใส่ เพราะฉะนั้น ถ้าวัดไหนสมภาร

เอาใจใส่แล้ว กระผมเชื่อว่าวัดนั้นเจริญทุกแห่ง นอกจากสมภาร
แล้ว ผมขอเดิมว่าต้องมรรคทายกของวัดด้วย เพราะมีกิจการ
บางอย่างสมภารท่านทำไม่ได้ ต้องอาศัยมรรคทายกช่วย เรื่อง
ของวัดแต่ก่อนกับเดี๋ยวนี้ก็ผิดกัน เพราะแต่ก่อน คนไม่ค่อยมา
ทำวัดให้รก พระท่านก็ดูแลรักษาทำความสะอาดได้ง่าย แต่เดี๋ยว
นี้มีคนมาช่วยทำวัดให้รกมากด้วยกัน ผมจำได้ว่าเมื่อครั้งกระผม
ยังเป็นเด็กอยู่ในวัด เห็นคนแก่คนเฒ่าเดินผ่านวัด เขาเห็น
ไปไม้ใบตองร่วงอยู่ในเขตวัด เขาก็ถือติดมือไป พอเดินออกไป
นอกเขตวัดแล้วเขาจึงทิ้ง แต่เดี๋ยวนี้กระผมเห็นด้วยกับสมเด็จพระ
สังฆนายกที่บรรยายไว้เมื่อวานนี้ คือมีคนข้างนอกวัดมาทำ
ให้วัดรก วัดเดี๋ยวนี้จึงอยู่ในฐานะลำบาก จะอบรมแก้ไขกัน
อย่างไรเป็นเรื่องซึ่งพระคุณเจ้าจะต้องคิดด้วยความหนักใจ แถม
ยังมีอัมพรพาลอีกพวกหนึ่งชอบมาลอมทองพระ อย่างที่วัดราช-
โอรส พระพุทธรูปยืนสวยงามนอกจากจะมาเจาะพระอุระท่าน
เพื่อจะหาของจากองค์ท่านแล้ว ยังมาลอมทองที่ตัวท่านไปเสีย
อีก การลอมทองพระเช่นนี้ ความเป็นจริงแม้จะลอมไปทั้ง
องค์ก็จะนำไปขายได้ไม่ถึง ๑๐ บาท แต่ถ้าจะปิดทองให้คืนดีทั้ง
องค์ก็ต้องหาเงินมาทำนับเป็นจำนวนแสน ซึ่งเป็นเรื่องของคน
อัมพรพาล จึงขอกราบเรียนได้โปรดเอาใจใส่ในเรื่องนี้ด้วย

อีกเรื่องหนึ่งกระผมขอกราบเรียนฝากไว้ คือเมื่อไปตาม
วัดวาอารามต่าง ๆ แล้ว เกิดมีความอยากรู้อยากเห็น เมื่อเข้าไป
กราบเรียนถามท่านสมภาร ซึ่งมีหลายองค์ที่ท่านรู้ตำนาน
และเรื่องประวัติวัดของท่านดี แต่ก็มีหลายองค์ท่านไม่รู้ เรื่อง
ประวัติหรือตำนานของวัดนี้ ถ้าจะโปรดแนะนำให้ศึกษาไว้ เพื่อ
ปลูกศรัทธาเลื่อมใสให้แก่คนที่เขาอยากรู้อยากเห็น ก็จะเป็น
ประโยชน์ คนที่ผ่านไปมาจะได้รู้เรื่องราวเก่าแก่ของวัดวาอาราม
นั้น ๆ เป็นการปลูกศรัทธาเลื่อมใสอีกทางหนึ่ง

กระผมขอกราบเรียนเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่ง ถึงเรื่องงาน
ของกรมศิลปากร ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ
กล่าวคือ ในระยะสองสามปีมานี้ เจ้าหน้าที่ต้องทำงานหนัก
เหนื่อยเกี่ยวกับการขุดค้นของตามวัดร้าง ทั้งนี้พูดโดยน้ำใสใจ
จริงแล้ว กรมศิลปากรไม่ยอมทำ และที่เข้าไปโดยมากก็ทำ
ที่หลังผู้ร้ายทุกที คือไปเก็บของที่เหลือจากผู้ร้ายมา ถ้าไม่เก็บมา
ผู้ร้ายก็เอาไปหมด เมื่อจำเป็นเช่นนี้จึงต้องไปขุดเอามาเก็บไว้
และเมื่อขุดเอามาเก็บไว้ บางที่ได้ของมากมายเกินไปไม่มีที่เก็บ
จนเวลานี้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จะกลายเป็นกู่ร้าง
ไปแล้ว เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีหนังสือฉบับหนึ่งส่งผ่านมาถึงกรมศิลปากร
เป็นหนังสือเรื่องการสดับตรับฟังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
กราบเรียนไปยังท่านนายกรัฐมนตรี ว่าเวลานี้โบราณวัตถุและ

ศิลปวัตถุ ถูกลักลอบ ถูกขโมย สูญหายไปเป็นอันมาก ขอให้
หน่วยราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องเอาใจใส่ดูแล บังเอิญกระผมได้มี
โอกาสพบกับท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง
ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีว่าการองค์การศึกษา* และท่านเจ้าคุณ
สังฆมนตรีว่าการองค์การสาธารณูปการ** ท่านแนะนำให้
กรมศิลปากรเปิดรับฝากศิลปวัตถุและโบราณวัตถุจากเจ้าของ
ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องนี้ก็ต้องใช้งบประมาณ กระผม
จึงได้ทำหนังสือกราบเรียนไปยังท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ หากท่านดำริเห็นชอบด้วยและแนะนำมา ก็จะได้
นำเสนอคณะรัฐมนตรี ของงบประมาณสำหรับที่จะสร้างอาคาร
พิพิธภัณฑสถานเพิ่มขึ้น และในบัดนี้ได้เปิดพิพิธภัณฑสถาน
เพิ่มขึ้นในบางจังหวัดแล้ว แต่ทั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับงาน
ภายใน

เรื่องที่กระผมกราบเรียนมาในเวลาหนึ่งชั่วโมงนี้ ขอ
ประทานยุติเพียงเท่านี้ หากมีถ้อยคำอันใดที่กระผมกราบเรียน
พลาดพลั้งบกพร่องหรือล่วงเกินไปบ้าง กระผมขอประทาน
อภัยโทษ ขออย่าให้มีบาปเลย.

* พระธรรมปิฎก (พ.ม. ช่อมนโร) วัดสามพระยา บัณฑิตดำรงสมณศักดิ์
ที่พระธรรมมัญญู

** พระอภัยมณี (วาสน์ วาสน์) วัดราชบพิธ บัณฑิตเลื่อนสมณศักดิ์
เป็น สมเด็จพระสังฆราช

